

Сакиева С. С., пед. илимд. докт., профессор
s-sakieva@mail.ru

ORCID: 0009-0003-1520-3492

Б. Осмонов ат. ЖАМУ, Жалал-Абад ш.

Абдиева Н. Г., аспирант
nargizaabdieva30@gmail.com

ОшМПУ, Ош ш.

Шишкараева А. К., улук окутуучу
shishkarayeva75@bk.ru

Б. Осмонов ат. ЖАМУ, Жалал-Абад ш.

Кыргызстан

АДАБИЙ ОКУУДА ТЕКСТТИ ТАЛДООНУН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Макаланын мазмуну башталгыч класстагы Адабий окуу сабагында текст, текстти талдоо проблемасына арналган. Кыргыз окумуштууларынын адабий окуу сабагында текстти талдоого сунуштаган эмгектеринин өзгөчөлүктөрү, алардын учурда колдонулушу боюнча маалымат берилген. Ошондой эле адабий окуу сабагындагы текстти талдоонун формалары жана методдору анализденген. Текстти талдоодогу окуганын түшүнүүнүн деңгээлдери, т. а., сөзмө-сөз түшүнүү, ой жүгүртүп талдап түшүнүү, сынчыл баа берүү менен түшүнүү, окуганын түшүнүүдөгү текст менен иштөөнүн технологияларында окуганга чейинки: текст менен тааныштыруу, тажрыйба, болжолдоо; окуу учурунда: болжолдоо, визуалдаштыруу, үн чыгарып окуу, суроо түзүү; окугандан кийин: жалпылоо, түшүнүү, байланыш түзүү, окуган чыгармасын талдоо, окуганын түшүнүү, баалоо стратегиялары аркылуу ишке ашыруу сунушталган. Текст, тексттин мааниси жана чечмелениши, талкууланышы адабий окуу сабагынын башкы феномени катары каралат.

***Түйүндүү сөздөр:** текстти талдоо, текстти талдоонун формалары жана методдору, текстти түшүнүүнүн деңгээлдери, текст менен иштөөнүн технологиялары.*

Сакиева С.С., докт. пед. наук, профессор
s-sakieva@mail.ru

ORCID: 0009-0003-1520-3492

ЖАГУ им. Б. Осмонова, г. Жалал-Абад

Абдиева Н. Г., аспирант

nargizaabdieva30@gmail.com

ОшГПУ, г. Ош

Шишкараева А. К., ст. преподаватель

shishkarayeva75@bk.ru

ЖАГУ им. Б. Осмонова, г. Жалал-Абад

Кыргызстан

ТЕХНОЛОГИИ АНАЛИЗА ТЕКСТА В ЛИТЕРАТУРНОМ ЧТЕНИИ

Содержание статьи посвящено проблеме текста и анализа текста на уроке литературы в начальной школе. Приведены особенности произведений кыргызских ученых, предлагаемых для анализа текста на уроке литературы, и информация об их современном использовании. А также были проанализированы формы и методы анализа текста на уроке литературы. Уровни понимания прочитанного при анализе текста, т.е. дословное понимание, рефлексивно-аналитическое понимание, понимание с критической оценкой, технологии работы с текстом при понимании прочитанного перед чтением, знакомство с текстом, опыт, прогнозирование во время чтения, визуализация, чтение вслух, создание вопросов после прочтения- рекомендуется подведение итогов, понимание, установление связей, анализ прочитанного произведения, понимание прочитанного, реализация через стратегии оценки. Текст, смысл и интерпретация текста, дискуссия рассматриваются как основное явление литературного урока.

***Ключевые слова:** анализ текста, формы и методы анализа текста, уровни понимания текста, технологии работы с текстом.*

Sakieva S. S., doctor of pedagogical sciences, professor,
s-sakieva@mail.ru

ORCID: 0009-0003-1520-3492

JASU named after B. Osmonova, Jalal-Abad

Abdieva N., graduate student

nargizaabdieva30@gmail.com

Osh State Pedagogical University, Osh

Shishkaraeva A. K., senior lecturer

shishkarayeva75@bk.ru

JASU named after B. Osmonov, Jalal-Abad

Kyrgyzstan

TECHNOLOGIES FOR TEXT ANALYSIS IN LITERARY READING

The content of the article is devoted to the problem of text and text analysis in a literature lesson in elementary school. The features of the works of Kyrgyz scientists proposed for text analysis in a literature lesson, and information about their modern use are given. The forms and methods of text analysis in a literature lesson were also analyzed. Levels of reading comprehension in text analysis, i.e. literal understanding, reflective-analytical understanding, understanding with critical assessment, technologies for working with text in reading comprehension: before reading: familiarization with the text, experience, forecasting: while reading: forecasting, visualization, reading aloud, creating questions: after reading: recommended summarizing, comprehension, making connections, analyzing

the work read, reading comprehension, implementation through assessment strategies. Text, meaning and interpretation of the text, discussion are considered as the main phenomenon of the literature lesson.

Keywords. *Text analysis, forms and methods of text analysis, levels of text understanding, technologies for working with text.*

Башталгыч класста адабий окууга үйрөтүү дайыма актуалдуу проблема катары изилденип келет. Адабий окуу аркылуу бала окуганды, жазганды, түшүнүүнү ишке ашырат. Адабий окуу предмети аркылуу окуучуга окуу жана түшүнүү технологиясы үйрөтүлөт. Адабий окуу предмети табиятынан баланын эне тилине болгон урматын калыптандырып, аны кадырлоого, сыйлоого багыттап келет. Адабий окуу окуучунун көркөм адабий байлыктарын таанытууга багыттайт. Окуучу адабий окуу предмети аркылуу руханий байлыгын байытат, толуктайт, өркүндөтөт. Демек, адабий окуу баланын окуу процессиндеги дүйнө таанымын жетектөөчү флагманы катары таанылат, изилденет, тажрыйбада каралат.

Адабий окуу сабагында текст менен иштөөгө өзгөчө маани берилет. Сабактын бардык этабында текстти окуу, талдоо, талкуулоо формалары жана методдору ишке ашат. Текстти талдоонун жана колдонуунун формалары жана методдору кыргыз окумуштууларынын башталгыч класстарга арналган эмгектеринде изилденип, тажрыйбада колдонулуп келе жатат. Башталгыч класста түшүндүрүп окутуунун теориясы жана методикасынын илимий-педагогикалык маселелерин окумуштуу Султан Турусбековдун эмгектеринен көрө алабыз.

Түшүндүрүп окутуунун методикасында адабий чыгармаларда текстти талдоонун моделин автор төмөндөгүдөй сунуштаган:

1. Текстти окуу менен окуу көндүмдөрүн калыптандыруу, т. а., туура, шар, сезимдүү, көркөм окуу аркылуу билим, ык, машыгууну калыптандыруу.

2. Ырды жаттоо аркылуу тексттин мазмунун талдоо.

3. Текстти талдоо менен окуу сабактарында сөздүк жумушун жүргүзүүнү сунуштаган. Окуу сабагындагы сөздүк жумуштарынын негизги максаты – окуучулардын билимин тереңдетүү, сөз байлыгын кеңитүү, окуган аңгемесинин мазмунун ачык түшүнүп, анын идеясын толук талдоого балдарды багыт алдыруу. Окумуштуу сөздүк жумушун жүргүзүүнү 3 этап менен сунуштаган: 1) текстке чейинки сөздүк жумушу (тааныш эмес сөздөр); 2) текстти окуп бара жаткандагы сөздүк жумушу (текстте айрым сөздөрдүн маанисине туура түшүнбөй калышы); 3) тексттен кийинки сөздүк жумушу (адабий тилде колдонулган айрым сөздөрдүн маанисин синоним сөздөр менен алмаштыруу). Сөздүк жумушунун бул формалары учурдагы окутуу системасында колдонулуп келе жатат.

4. Текстти талдоонун кийинки ыкмасы катары сөздөрдүн, сүйлөмдөрдүн жана аңгемедеге бөлүмдөрдүн өз ара байланышы сунушталган. Сүйлөм ичиндеги сөздөрдүн маанисин, өз ара байланышын билгенде гана, окуучулар окулган сүйлөмдөгү толук ойду өздөштүрө алат.

5. Текстти талдоонун кийинки ыкмасы болгон түшүндүрүп окутууда аңгеме жүргүзүүнүн жолдору каралган. Аңгемелешүү окуучуну окуу сабагына даярдайт [3, 187-б.]. Экинчиден, ошол окула турган аңгеменин мазмунун талдоого багыт берет. Үчүнчүдөн, жыйынтык чыгарып айтып берүүгө жол ачат.

Эгерде окуу сабагына карата болгон аңгемелешүү жакшы жүргүзүлсө, анда бала окулган аңгеменин мазмунун сезимдүүлүк менен толук түшүнөт. Окумуштуу мугалим ар бир бөлүмдөгү топту өткөндө, китепти ачтырбай, окуучулар менен болжолдуу аңгеме өткөрүүнү баса белгилеген. Ал эми аңгемелешүү текстке чейин жүргүзүлүүсүн баса белгилеген.

6. Текстти талдоонун кийинки ыкмасы катары окулган чыгармаларды пландаштыруу сунушталган. Эмгекте бул бөлүмдө окулган аңгеменин мазмунун пландап, ирети менен сүйлөп берүү иши окуу жумуштарында эң негизги болуп саналат. Бул ыкма чыгармага план түзүүгө арналган. План түзүү жумушу окулган аңгеменин мазмунун толук өздөштүрүүгө багыт берет, баланын логикалык ойлоосун өстүрөт, окулган аңгеменин мазмунун ирети менен сүйлөп берүүгө жол ачат. Башкача айтканда, өзүнүн окуганын толугу менен эсине түшүрүп, ирети менен сүйлөп берүүгө көнүксө, экинчиден, окуганын пландап, мазмундама, баяндама жазууга бала машыгат.

7. Текстти талдоонун кийинки ыкмасы катары окуганын айтып берүү сунушталган. Туура, сезимдүүлүк менен окуп, ал окуганын кайра айтып берүү иши – окуу ишиндеги негиздүү иштин бири. Кайра айтып берүү окуучулардын ойлоо сезимин өстүрүүгө жардам берсе, экинчиден, сүйлөө кебин өстүрөт. Окуганын түшүнүп айтып берүү 1-класстан баштап эле колдонулат. Көркөм адабияттык чыгармалардын мазмунун толук, кыскартып, кайта айтып берүүгө жетишет. 2-класста элементардык мүнөздө мугалимдин жетекчилиги менен окуганын кыскартып айтууга окуучулар багыт алат. 3-4-класста окуучулар класста же класстан тышкары өздөрүнүн окуган аңгемелерин кыска, так, ачык кылып ирети менен айтып берүүгө көндүрүлөт. Текстти талдоонун негизин окуу жана айтып берүү формасына көбүрөөк басым жасалгандыгын байкоого болот. Текстти талдоо аркылуу башталгыч класстын окуучусунун билим, ык, машыгууларынын калыптануусунун формалары, жалпысынан, 60-90-жылдары колдонулду, практикаланды.

90-жылдардан бери карай окуу китеби “Адабий окуу” деп аталышынан бери өзгөртүлүп, кеңейтилди. Адабий окуу китебинин негиздөөчүсү А. Д. Токтомаматов текстти талдоонун төмөнкү формаларын сунуштайт:

Балада адабий окуу сабагындагы текстти талдоонун негизги көндүмү – бул окуу жана түшүнүү. Бала өз эне тилин үйрөнүү менен, айланадагы чындыктын эмне экендигин туура түшүнө баштайт; табияттагы заттарды, нерселерди көрүп байкап, конкреттүү элестерге ээ болот. Алардын аттарын айтып, сөз байлыгын арттырат. Мына ушулардын бардыгы баланын өсүшүнө табигый шарт болуп саналат [8, 100-б.].

Окуганын түшүнүү – окуган текстинин маанисин түшүнүү жөндөмдүүлүгү, аны интерпретациялоо жана окуган текстине карата өз пикирин, оюн, мамилесин, көз карашын калыптандыруу көндүмү. Бул башталгыч мектептен тартып окуучуларды үйрөтүү зарыл болгон маанилүү көндүм болуп саналат. Адабий окуу сабагында окуганын түшүнүүгө карата текстти талдоонун түрдүү технологияларын колдонуу менен ишке ашыруу практикаланып келе жатат. Бир топ окумуштуулардын эмгектеринде [8, 120 б.; 7, 22-б.; 1; 7] бул иш-аракетти деңгээлдер боюнча үйрөтүү сунушталып келген. Алар деңгээлдерди төмөнкүчө сунуштаган:

Таблица 1. Окуганын түшүнүү деңгээлдери

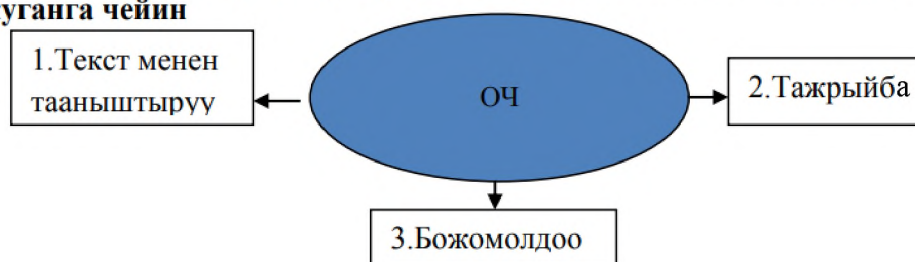
Таблица 1. Окуганын түшүнүү деңгээлдери

Башталгыч класста адабий окуу сабагында текстти талдоодо текстти окуу жана түшүнүүнү калыптандыруу бир топ узак убакытты талап кылат. Окуучу текстти окуп түшүнүү үчүн окуу көндүмү калыптаныш керек. Демек, бул иш-аракеттер жогорку деңгээлди ишке ашырууда пландуу жүргүзүлүүсү шарт. Белгилүү окумуштуу С. Турусбековдун эмгектеринде, негизинен, текстти түшүнүү үчүн бала текстти туура, шар, сезимдүү, көркөм окуу менен түшүнүү маанилүү экендигин баса белгилейт [3, 107-б.] Ал эми аларды ишке ашырууда эң алгач тексттеги сөздөрдүн, сүйлөмдөрдүн жана аңгемелердин өз ара байланышы аркылуу үйрөтүүнү сунуштаган. Демек, тексттин маанисин сөзмө-сөз түшүнүү үчүн негизги максат – тексттин негизги маалыматын бөлүп алуу, башкы каармандарды ажыратуу, идеяны, окуянын болуп өткөн ордун, мезгилин, сюжетин, кыймыл-аракетин аныктоо аракети ишке ашууга тийиш. Бул деңгээлдин маанисин практикалоодо окуучуда текст жөнүндө жалпы түшүнүк, тексттин түзүлүшү, көркөм чыгармабы, элдик оозеки чыгармабы, ушулардын мазмунуна карата иреттөө эске алынат. Белгилүү болгондой, текстти талдоодо жана түшүндүрүүдө тексттин түзүлүшү эске алынат. Жалпылап айтканда, тексттин моделинин окуянын башталышы ишке ашат.

Ал эми текстти талдоонун ой жүгүртүп түшүнүү ыкмасында тексттеги автордун оюн таба билүү, аларды талдоо, түшүнүү, интерпретациялоо жана талдоо, жаңы маалыматтарды салыштыруу көндүмдөрү калыптанат. Бул иш-аракеттер оозеки жана жазуу жүзүндө ишке ашырылат. Окуу процессинде бул түшүнүүнүн экинчи деңгээли катары каралат, тексттин моделинин окуянын ортосу анализденет. Сынчыл баа берүү менен түшүнүү окуу процессинде түшүнүүнүн үчүнчү деңгээли катары аныкталат. Бул деңгээл чечүүчү же жыйынтыктоочу көндүм катары бааланат. Тактап айтканда, текстке карата окурмандын көз карашы, текст боюнча өзүнүн оюн айта билүү, окуганын баалоо көндүмдөрү бааланат. Окуучу өзү окуган тексттин мазмунун баалай алат. Жалпылап айтканда, тексттин моделинин чыгарманын аягынын мазмуну каралат, талкууланат.

Таблица 2. Окуганын түшүнүүгө үйрөтүүнүн текст менен иштөөнүн технологиялары
2.1. Окуганга чейин

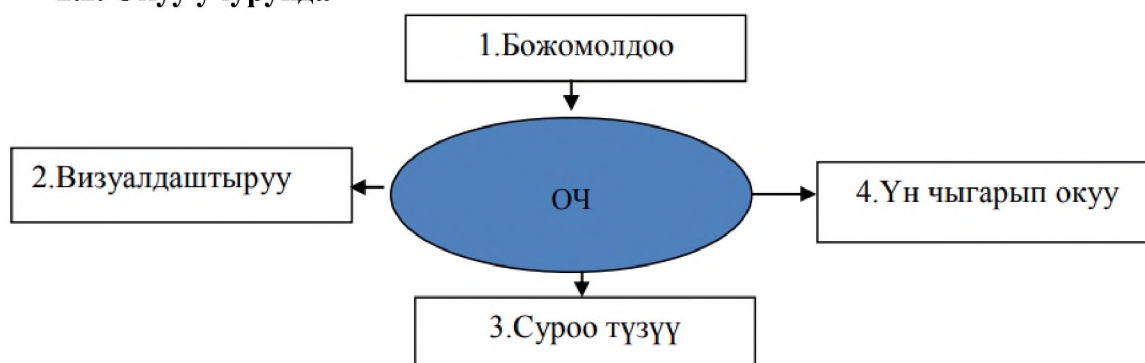

Текстти талдоо, окуу жана түшүнүүнү ишке ашыруу А. Д. Токтомаматовдун эмгектеринде төмөнкүчө каралат. Автордун изилдөөлөрү окуучунун чыгармачылыгы анын окуу ишмердүүлүгү аркылуу ишке ашыруу маанилүү экендиги баса белгиленет. Адабий окуу окуучулардын текстти шар, туура, сезимдүү окуп, окуганын кайра айтып берүүсү, тексттеги тиешелүү суроолорго жооп берүүсү менен чектелбестен, алардын окуганындагы негизги ойду бөлүп көрсөтүп, окуганын бөлүктөргө ажыратып план түзүп, тиешелүү деңгээлде көркөм сөз каражаттарына талдоо жасай билип, текстти өзгөртүп, өз алдынча чыгарма жаратып, окуп талдоого алган текст менен жаңы чыгарманын ортосундагы байланышты ача билүүсүнө жетиштирүүнү өзүнө алат. Окуу предметинин адабий окуу деп аталышы да мына ушуга негизделет, б. а., окуу предмети мурдагыдан айырмаланып, анын адабийлүүлүгү күчөтүлмөкчү. Анткени ар кандай чыгарманы кабыл алуу – бул биргелешкен чыгармачылык, автор менен окурмандын биргелешкен

чыгармачылыгы (М. М. Бахтин), ал эми сабак процессинде талдоого алуу — мугалим менен окуучунун биргелешкен орток чыгармачылыгы (Г. Н. Кудина), образдарды, каармандарды үлгүсүз кабыл алуу (айрыкча, жомокторду оозеки угууда) – чыгармачылык (Л. С. Выготский). Буга чейинки окуу программаларында окуучулардын адабий чыгармачылыгына анчалык маани берилбеген, окуу деген терминдин баштапкы мааниси менен гана чектелип калган. Демек, окумуштуунун ою боюнча, текстти талдоо окуучунун чыгармачылыгы менен байланышат, ишке ашат. Ошону менен бирге текстти талдоо бул – окуучунун иш-аракетинин көп түрдүүлүгү менен ишке ашырылуучу процесс, т. а., окуучунун чыгармачылыгы тексттин мазмунун талдоо аркылуу гана ишке ашырылуучу жол катары баалайт. Бул изилдөөлөр учурда Адабий окуу сабактарында ишке ашып, практикаланып келе жатат.

Окуганын түшүнүүгө үйрөтүүнүн баскычтары С. Турусбековдун, С. Рысбаевдин, Б. Абдухамидованын [1, 2, 3; 7, 22; 8, 122] эмгектеринде 3 баскыч катары сунушталып келет. Окуганга чейинки иш-аракет текст менен тааныштыруудан башталат. Эң алгач текст, тексттин аталышы, автору, сүрөттөрү, форматы, чыгарманын жанры аныкталат. Тексттин аталышына карата окуучунун жекече иш-тажрыйбасы менен байланыштырылат. Мындай иш-аракеттер окуучунун текстти түшүнүүсүнө болгон иш-аракет болуп саналат. Каралган иш-аракеттер чыгарма жөнүндө алгачкы маалымат алуу менен, тексттин маанисин түшүнүүгө багытталгандыгын байкоого болот. Текстте кандай маалымат же окуя баяндалгандыгын божомолдоого негиз берет, ал божомолдо тексттин маанисин түшүнүүгө багытталат. Окуу учурунда, окугандан кийин болжолдоо боюнча маалыматты текстти окуу учурунда аныктап, тактап алат. Демек, окуучуда бул деңгээлде текст жөнүндөгү түшүнүүнүн алгачкы көндүмү калыптанат.

2.2. Окуу учурунда

Окумуштуулар текстти окуу учурунда окуунун түрдүү формаларын (үлгүлүү окуу, биргелешип, башкарып жана өз алдынча окуу) колдонуу менен окуучулар чыгарманын мааниси же идеясы алар үчүн канчалык деңгээлде түшүнүктүү экендигин, ийгиликтүү өздөштүрүүлөрүн текстти талдоо аркылуу ишке ашырылышын белгилешет. Бул деңгээлде окуучулар чыгарманын башкы идеясын аныктоо менен, сөздүн, сүйлөмдүн, абзацтын, бөлүмдүн, чыгарманын маанисин түшүнүүгө кадам таштайт. Чыгарманы визуалдаштырууну көздөйт. Визуалдаштыруунун милдети окуп жаткан чыгарманын картинасын элестетип көрүү, өз кыялында ошол жерде, ошол мезгилде, ошол доордо болуп, башкы идеяны, т. а., тексттеги окуянын баарын элестетүү, алардын сүрөтүн тарта билүү жана башкалар аркылуу визуалдаштырат. Бул иш-аракет аркылуу текстти божомолдоо жумуштары колдонулат. Окуучу окуган текстине карата автордун ой-

пикирин колдоо менен аларга мүнөздөмө бере алат, корутунду чыгарат. Окуучу тексттин маанисин толук түшүнгөндөн кийин гана тексттин мазмунуна суроо түзүүгө көнүгө баштайт. Ошондуктан бул процессте текстти окуу, аны талдоого өзгөчө басым жасашкан. Суроо аркылуу окуучу эмнени окуп, эмнени түшүнгөнүн аныктап, тактай алышат. Демек, окуучулардын окуу процессинде суроо берүүсү алардын өздөрүнүн окуп түшүнүүсүнө жүргүзгөн мониторинг болуп эсептелет. Ар бир суроого берилген жооптор окуучунун тексттин маанисин түшүнүүсүнө багыт берет.

2.3. Окугандан кийин

Бул деңгээл, негизинен, тексттин мазмунун талдоого арналат. Башкы маселе окуганын айтып берүүнү чечмелөөгө багытталат. Айтып берүү – бул окуган текстти сөзмө-сөз же жалпы маанисин түшүнгөнүн аныктоого мүмкүнчүлүк берген оозеки кайра жаратуу же түзүү. Кайра айтып берүүнүн толук талдоо менен, кыскача жана чыгармачылык менен өндүү формалары колдонулат. Түшүнүү формасы – бул окуган чыгармасын, тексттен же китептен алынган маалыматтарды бириктирүү үчүн анын негизги маанисин өз сөзү менен билдирүү. Байланыш түзүү окуучунун билимин байытат, баалуу, пайдалуу болгон, ойго салган маалыматтарды берет, окурмандын андан ары өнүгүүсүнө таасирин тийгизет. Окуган чыгармасын талдоо – бул чыгарманы терең түшүнүү максатында ой жүгүртүп, анын идеясын, стилин түшүнүү, көйгөйлөрдү чечүү же тексттеги фактыларды жана маалыматтарды салыштыруу. Башталгыч мектепте талдоо үч багытта болот: сюжеттик-образдык, проблемалык, стилистикалык салыштыруу. Окуганын түшүнгөнүн баалоо. Бул тексттин мазмунуна, же формасына карата кайтарым байланыш жана ага коюлган баа, текстке берилген идеяларга, каармандарга карата өз оюн билдирүү жана окуганынын негизинде буга чейинки билимдери менен тажрыйбаларын кайра түшүнүү. Жогорудагы көрсөтүлгөн деңгээлдер тексттин мазмунун талдоодо окуучунун текстти окуу жана түшүнүүсүндө ишке ашырылып келе жатат. Демек, бала текстти окуп, анын маанисине түшүнүү үчүн текстти (сөздөп шар окууга, көрктүү, түшүнүп, ичинен, шыбырап, чынжырча, ролго бөлүп, тез окуу, үзүп окуу, салыштырып окуу, жатка айтуу ж. б.) өз деңгээлинде түшүнүү көндүмү пайда болот, калыптанат. Жалпысынан алганда, текстти окуунун жана түшүүнүн негизги функцияларынын бири катары кароо манилүү экендигин белгиленип келе жатат. Демек, текстти талдоодо окуу жана түшүнүүнүн формалары аткарылат, алар практикаланат.

Адабияттар:

1. Башталгыч класстагы кыргыз тили жана окуу предмети боюнча предметтик стандарт [Текст]. - Бишкек, 2022. - 37 б.

2. Башталгыч класстардын программасы. Кыргыз тили жана адабий окуу жана класстан тышкары окуу, мекен таануу (1-4-кл.) [Текст]. - Бишкек, 2022. - 51 б.
3. Бердибаев, Э. Башталгыч класстарда кыргыз тилин окутуунун методикасы [Текст] / Э. Бердибаев, Б. Рысбекова, К. Сартбаев, С. Турусбеков. - Фрунзе, 1965. - 450 б. - 83 б.
4. Иманалиев, К. Кыргыз адабиятын окутуунун методикасы. Китепте: Классикалык изилдөөлөр жана тексттер [Текст] / Түз. Б. Оторбаев. - Бишкек, 2019.
5. Сакиева, С. С. Башталгыч мектепте адабий окууга үйрөтүүнүн педагогикалык негиздери : Пед. илимд. докт. ... диссертациянын авторефераты [Текст] / С. С. Сакиева. - Бишкек, 2013. - 40 б.
6. Сакиева, С. С. Башталгыч мектепте адабий окууга үйрөтүүнүн педагогикалык негиздери [Текст] / С. С. Сакиева. - Бишкек, 2013. - 206 б.
7. Рысбаев, С. Баланын китеп окуусун уюштуруу технологиялары [Текст] / С. Рысбаев. - Бишкек, 2022. - 83 б.
8. Токтомаматов, А. Д. Башталгыч класстары үчүн Адабий окуу китептеринин дидактикалык негиздери : Пед. илимд. канд. ... диссертациянын авторефераты [Текст] / А. Д. Токтомаматов. - Бишкек, 1995. - 20 б.
9. Сакиева, С. С. Адабий окуудагы колдонулуучу технологиялар [Текст] / С. С. Сакиева // Вестник международного университета Кыргызстана. - 2021. - №1 (42), - с. 126-131 <https://elibrary.ru/item.asp?id=45601187>
10. Сакиева, С. С. Окуу көндүмүнүн калыптанышы жана өркүндөтүлүшү [Текст] / С. С. Сакиева, М. М. Асаналиева // Alatoo Academic Studies. - 2022. - № 1. - С. 125-131. <https://elibrary.ru/item.asp?id=48356766>
11. Сакиева, С. С. Окуу көндүмүн калыптандырууга жаныча көз караштар [Текст] / С. С. Сакиева, Р. А. Алиева, А. Абдразакова // Вестник Жалал-Абадского государственного университета. - 2022. - № 1 (50). - С. 133-138. <https://elibrary.ru/item.asp?id=49389312>
12. Сакиева, С. С. Адабий окууда окуу жана түшүнүү технологияларын үйрөтүүнүн технологиялары [Текст] / С. С. Сакиева, Р. А. Алиева, Б. А. Байиева // Вестник Жалал-Абадского государственного университета. - 2022. - № 2 (51). 94-101-бб. <https://elibrary.ru/item.asp?id=50023897>
13. Сакиева, С. С. “Окуу китебинен” “Эне тилге” карай баскан жол [Текст] / С. С. Сакиева, К. Саипова, Т. Истанбекова // Окутуунун инновациялык технологиялары. Илимий-методикалык журнал. - №23. —2024. -11-15 бб.